

EUROPA IN

Velles consignes ressusciten. Autoritarismes de tota mena reneixen a tot el Vell Continent per enfrontar-se a enemics nous com la immigració o la construcció europea. EL TEMPS fa un recorregut exhaustiu per la geografia de la intolerància.

L'ex-ministre nazi Alfred Rosenberg va profetitzar l'any 1946, tot just acabada la guerra, que el nazisme tornaria ben aviat. Avui, a Rússia un demagog populista amenaça d'arribar tard o d'hora al poder a crits de "vodka per a tothom!" A Sèrbia i Romania els ex-comunistes tornen al poder, o s'hi aguanten, gràcies a l'ajut de moviments ultranacionalistes, essent així que a l'Àustria rica i neguitosa les associacions universitàries que van deixar-se prostituir pel nazisme dels anys 30 reneixen amb força i demanen "la unificació espiritual i cultural de tots els qui pertanyen al poble alemany". A Alemanya el govern malda per aturar el degoter d'atacs incessants contra els immigrants repatriant-los amb avió, i a França, per primer cop des de la Revolució del 1789, hom debat la conveniència de canviar el principi de nacionalitat (passar del *ius solis* al *ius sanguinis*, a l'estil alemany), després de la proposta pública feta per un líder ultradretà notori.

L'extrema dreta i els fenòmens autoritaristes tornen, però en alguns casos és més flagrant la reacció del poder a les seves propostes que no l'autèntic ressò social que aquests grups arriben a obtenir (cap no ultrapassa el 25% dels vots nacionals). Segons els experts, la por dels canvis (i en aquest final de segle moltes coses canvien a Europa), la desocupació i la pèrdua dels beneficis de l'estat del benestar podrien ser les causes més importants de la popularitat del fenomen. Alguns n'hi inclouen de més polèmiques: segons Wilhelm Heitmeyer, expert en moviments d'extrema dreta alemanys, els *skinheads* germànics d'avui dia no volen canviar la societat com els comunistes o els feixistes dels anys 30; volen beneficiar-se dels èxits de la societat de

consum i mantenir-ne els avantatges econòmics i socials contra els estrangers.

César Vidal, doctor en filosofia i història i autor de llibres com ara *Revisión del Holocausto*, creu particularment que a l'Europa central i oriental es dona un fenomen que és quasi de ciència ficció. "Es com si hagués reprès la història d'entreguerres. Les camises brunes han tornat a Romania i Polònia, i a Rússia l'antisemitisme torna a formar part del debat polític".

Francesc Veiga, professor d'història contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona, rebutja aquesta opinió. "No crec pas que tornem enrere, ans tornen a sorgir vells problemes en una Europa diferent, la del final del segle XX". Veiga, expert en Europa de

INTOLERANT

l'Est i autor de llibres com *La Guardia de Hierro. La mística del ultranacionalismo*, pondera la neutralització del comunisme, que els anys 30 era una amenaça, com una prova més que els objectius del nous autoritarismes han canviat.

Temps nous, enemics nous.

Ara, potser només ha canviat l'ordre de llista. A l'Europa dels Quinze hi ha actualment vuit milions d'immigrants registrats, i tres milions més que són il·legals. Als països on es concentra aquesta immigració, i per tant, on l'èxit de les propostes xenòfobes té més èxit que mai, els líders dels partits d'extrema dreta aprofiten la situació per vendre al seu electorat potencial unes mesures (d'ordre, de treball, de tradicionalisme) que recorden perillosament experiències del passat. En les eleccions locals del 1991 el lema del FPO austríac era: "Viena per als vienesos". El del partit nacionalsocialista alemany era, els anys 30: "Alemanya per als alemanys".

Parlant del passat la tendència és d'oblidar els errors, però no els greuges. En aquest punt, la memòria històrica de cada país, els seus dimonis particulars, tenen un paper determinant en l'ascens (Rússia) o la manca (Espanya, Alemanya) d'una extrema dreta

potent. El cas del conflicte de l'ex-Iugoslàvia, amb els seus terrorífics episodis de neteja ètnica, n'es un exemple. Són territoris amb "molta memòria i molt poca cultura", com deia no fa gaire el periodista i escriptor Arturo Pérez Reverte.

Quan es tracta de cantar victòries o d'assenyalar enemics, el baladreig és monumental. I a vegades

A l'Europa dels Quinze hi ha actualment vuit milions d'immigrants registrats, i tres milions més que són il·legals.

aconsegueix els objectius que es proposa. A Alemanya els assalts continuats contra els albergs d'immigrants (2.323 atacs xenòfobs durant l'any 1993) desfermaren la indignació popular, certament, però també obtingueren la "comprensió" governamental, en vist

de l'enorme pressió que acumulen sis atacs diaris en tot el territori. I el juliol d'aquest any el govern promulgà una nova llei d'asil, molt més restrictiva. En conseqüència els atacs contra els estrangers s'han reduït, és clar, i amb això els incidents (tanmateix, de periodicitat diària encara) han deixat de ser notícia. Potser, tal com denuncià l'escriptor Günter Grass en 1993, les mesures promulgades per lluitar contra una situació que amenaçava de fer-se insostenible (la immigració il·legal) han acabat convalidant-ne moralment una altra que no té gaire res d'edificant: la xenofòbia legal.

L'estratègia dels moviments neonazis i d'extrema dreta és sempre la mateixa: provocar l'ordre establert fins a aconseguir que debati els seus postulats sociològicament més acceptables: frenar la immigració, restaurar la pena de mort, eliminar el dret d'avortar. Quan aconsegueixen de fer parlar de les seves propostes, als mitjans de comunicació o al parlament, aleshores fan tot el terrabastall possible per desvirtuar el missatge dels contraris, aprofitant-ne, si s'escau, tots els errors. En 1990 a França, en plena campanya de violacions de cementiris jueus, el govern i els mitjans de comunicació es van

D'esquerra a dreta, Adolf Hitler, Vladimir Jirinovski, Francisco Franco, Jean-Marie Le Pen, Benito Mussolini i Jörg Haider. Galeria d'alguns dels màxims representants de la intolerància al nostre continent.

Neonazis al ciberespai

“Són les races, no pas els individus, les que construeixen les societats”. Aquest missatge, se'l van trobar no fa pas gaire dos periodistes de la revista *Ajoblanco* que volien explorar els límits legals d'Internet, la immensa xarxa informàtica que connecta trenta milions d'usuaris de tot el món. Internet ha estat notícia darrerament perquè als Estats Units la gent debat la conveniència d'implantar la censura a la xarxa (si bé ningú no sap com, atesa la seva índole). El motiu d'aquest polèmic debat és el material pornogràfic, fins i tot d'abast infantil, que apareix en certs espais de la xarxa.

L'escàndol fet per aquests casos ha ocultat, tanmateix, una realitat tan inquietant o més: la distribució de propaganda neonazi i de tesis revisionistes sobre qüestions com l'holocaust jueu. Molta de la informació que circula per Internet és pràcticament andnima, com ho és també la manera de copiar-se-la, és a dir: de connectar amb qualsevol banc de dades per enregistrar-la al disc dur de l'ordinador. També ho són els *newsgroups*, o fòrums de debat electrònics. N'hi ha més de divuit mil a Internet sobre tots els temes imaginables, i mitjançant les claus apropiades tothom pot acabar introduint-se en un grup de conversa neofeixista que provarà de convèncer-te que l'holocaust no ha existit mai.

Una d'aquestes claus és, per exemple, “alt.skinheads”. Navegant amb destresa pels contactes que ofereix, hom pot arri-

bar al *database* o fitxer Stormfront, que saluda amb una creu cèltica i fa sentir un sonor “*Sig Heil!*” pels altaveus de l'ordinador. A partir d'aquí comença un viatge al·lucinant a través del temps i de les mentides nazis. L'Institute for Historical Revision, per exemple, fa seixantatis preguntes i respostes sobre l'holocaust: “1) Quines proves hi ha que els nazis hagin matat sis milions de jueus? Cap”; “14) Quantes cambres de gas hi havia a Auschwitz? Cap”. Stormfront també disposa de programes de ràdio i de televisió, de cupons per a demanar informació sobre les seves activitats i propaganda nazi, i fins i tot d'un catàleg de grups neonazis dels Estats Units.

Curiosament, els distribuïdors de propaganda nazi són usuaris altament experts d'Internet, i ja hi ha hagut denúncies públiques que com White Power tracten de dirigir alguns *newsgroups* o que ja hi interfereixen. La companyia telefònica alemanya, Deutsche Telekom, ha estat la primera a censurar l'accés a aquests fitxers o bancs de dades, però la possibilitat de situar la informació en uns altres punts de la xarxa converteix tota temptativa en un simple jugar al gat i a la rata, i cosa pitjor, augmenta la publicitat gratuïta d'aquests grups. Qui sap si no seria millor la solució que proposen alguns altres usuaris. Així, els periodistes d'*Ajoblanco* van respondre: “Si són les races les que construeixen la societat, quina raça construeix diàriament la societat d'Internet?”. **J. Z.**

precipitar a inculpar el Front National per l'ultratge comès al cementiri de Carpentras (Provença), on desenes de tombes havien estat profanades. Cinc anys després, una absolució judicial per manca de proves acorruava marxes “de desgreuge”, amb Le Pen al davant, que tenen tots els indicis d'haver-se de repetir cada any, a l'estil de les marxes nazis que Hi-

ter va organitzar els anys trenta, abans d'arribar al poder, per commemorar el seu primer alçament fallit a Munic.

Es repeteix la història? Tot depèn de l'habilitat a l'hora de presentar una nova cara a l'electorat. A vegades cal una refundació ideològica. Aquests darrers temps, especialment a l'Europa de l'Est, hem pogut presenciar un fenomen

insòlit: els pactes “contra natura”, de partits d'extrema dreta i comunistes per arribar al poder. Adjectius tals com “liberal” i “demòcrata” es barregen alegrement en les sigles dels partits amb substantius tals com “nacionalsocialisme” “radicalisme”, “república” o “monarquia”. Això enllaça amb la polèmica sobre si l'extrema dreta és o ha estat un moviment revolucionari, oposat al comunisme, però similar. El discurs antisistema ha estat una constant d'ambdues ideologies tot al llarg de la història, i la seva adaptació a la democràcia liberal, una resposta obligada, una volta les seves propostes fracassades. Però d'aquí a equiparar-los hi ha un pas llarg i polèmic, que no tots els especialistes estarien disposats a fer.

La rebel·lió de les elits. “En el comunisme hi ha un interès absolutista, però igualitari, essent així que el feixisme respon majoritàriament a interessos egoistes, exclusivistes”, afirma Manuel Florentín. Segons la doctrina clàssica de l'esquerra, el feixisme és la reacció de la burgesia dominant contra el comunisme. “Si per revolució entenem la liquidació del sistema polític, els nous moviments d'extrema dreta ho són. Però si del que es tracta és de repartir la riquesa, de transformar els sistemes de producció, aleshores aquests moviments són reaccionaris”, assegura César Vidal. Si la confusió sobre què era comunisme i què no, també la fomentà interessadament durant dècades el govern soviètic, igual es pot dir que fan els aspirants dels dictadors actuals.

Ni Jörg Haider, el líder populista austríac, no es reconeix hereu d'Adolf Hitler, ni el rus Vladímir Jiriniovski, de Iossif Stalin, però tots dos elogiaven “les conquestes socials” dels sistemes respectius, entronquen els períodes concernits en la millor tradició històrica del país, i es callen, així, els aspectes més sinistres. En qüestió de noms la situació no varia gaire: avui ningú no es manifesta obertament feixista o neonazi, sinó uns pocs grups minoritaríssims, tan radicals

que es llancen directament a la clandestinitat.

Curiosament un dels partidaris d'equiparar ambdues ideologies és Ortega y Gasset, un dels autors de capçalera del nou líder de la dreta espanyola, José M. Aznar. En el seu llibre *La rebelión de las masas*, aquest pensador espanyol definia, i criticava, tant el comunisme com el feixisme, car els veia com una reacció al sistema democràtic liberal. Però Ortega y Gasset els jutjava des d'una posició elitista, així intel·lectualment com socialment. Per ell, l'amenaça real de bon de veres era l'ascensió creixent de "l'home massa".

Una situació semblant podria dar-se ara en qüestions com la construcció europea, que als països que malden per dirigir-la (França i Alemanya) ha passat de ser un dels puntals de la seva política exterior i interior a ser un ninot de fira estomacat per totes bandes. La manca d'una explicació raonada i pública de temes com la moneda única, que només sembla convèncer les elits econòmiques i polítiques, en fóra un bon exemple. I no és casual que sigui també una de les crítiques fonamentals de partits com el de Le Pen, igual que la por de perdre l'estat del benestar.

Els anys 20 i 30 exigir sacrificis desmesurats a la població alemanya va portar a la pujada del nazisme. Comparar la reducció de beneficis socials actual amb la duríssima crisi social i econòmica d'aquells temps pot semblar excessiu, però Manuel Florentín creu que és essencial que no mori l'estat de benestar per poder tenir els autoritarismes a ratlla. Això i "una mica més d'actuació policíaca i judicial en determinats llocs i moments. Actuar amb contundència davant l'ús de la violència". La violència, la cara més bruta dels nous autoritarismes.

Cervells rapats. El fenomen *skinhead* és una de les novetats que més confusió i crispació origina quan es parla de l'auge de l'extrema dreta per tot Europa. Sorgit els anys 60 a la Gran Bretanya, al

voltant, curiosament, de la música jamaicana i *ska*, importada per l'emigració caribenca, el moviment dels caps rapats va derivar ràpidament cap a un nacionalisme xenòfob, barrejat amb una confusa ideologia a cavall entre el discurs anarquista i el més pur racisme nazi.

L'àmbit d'acció dels grups *skinhead* és local, però s'ha comprovat l'existència de contactes d'àmbit nacional i internacional. A mitjan 1995 es va descobrir a Madrid l'existència de "l'listes negres" d'activistes d'esquerra, de nacionalistes radicals i d'insubmisos de tot Espanya, i també hi ha proves d'ajuts financers provinents d'Europa. Barcelona és, segons informes de la policia alemanya, un dels centres editorials de propaganda neonazi més importants del continent, i València ha estat escenari d'unes quantes reunions europees dels grups polítics que els representen.

Manuel Florentín, periodista i autor del llibre *Guia de la Europa negra*, no creu que es pugui parlar d'una internacional feixista: "Hi ha contactes, per exemple a

Barcelona és, segons informes de la policia alemanya, un dels majors centres editorials de propaganda nazi d'Europa.

través d'Internet, però d'aquí a pensar que hi ha una Internacional a l'estil de la comunista o de la socialdemòcrata, no; no ho crec, vaja. I això pels mateixos motius nacionalistes que, en molts casos, impulsen aquests moviments: Le Pen i Jirinovski, per exemple, són companys de viatge circumstancials". Per Francesc Veiga, contactes com els de Jirinovski amb Pat

Buchanan són, abans de tot, per a reconèixer-se, "per a saber què proposa cada un dels partits que representen".

Hi ha experts que insisteixen, tanmateix, a dir que el finançament exterior dels grups neonazis europeus (en bona part des dels Estats Units), les xarxes internacionals de distribució de propaganda i de llibres i els encontres regulars a tot Europa indiquen que alguna cosa es mou. Potser el punt real de perillositat està en els moments de crisi excepcional: els milers llarg de militants russos que un grupuscle neonazi de Sant Petersburg aconseguí per donar suport tècnic als *txètnics* serbis en la guerra de Bòsnia, en fóra un exemple. Si la crisi econòmica i de valors augmenta al continent, també augmentarà la temptació de les solucions messiàniques.

César Vidal, que s'ha trobat que el nazisme espanyol li boicotava alguns dels seus actes i que regularment es topa amb pintades escampades per Saragossa, la seva ciutat, assegura que darrere els grups *skin* i les provocacions neonazis hi ha una estratègia clara i molt ben organitzada. "En realitat, aquests fenòmens no són nous; fins i tot sembla que hi hagi la mateixa gent al darrera. Les estratègies són molt similars a les dels anys 20 i 30, com ara aterrir al carrer gent d'extrema esquerra. Les teories esotèriques tampoc no són

Manifestació neonazi a Halle, Alemanya. El feixisme retorna en les èpoques de crisi econòmica i ideològica.

Els enemics públics de Gran Bretanya

En 1990 Leo Regan, fotògraf irlandès *free-lancer* que treballa a Londres, va decidir d'iniciar un projecte peculiar: retratar la vida diària d'un grup de *skinheads* anglesos, amb baralles, marginació i ràbia cega contra una societat que abandona el seu idíl·lic passat insular per convertir-se en una mescla multicultural i racial de conseqüències inèdites a Europa. Durant dos anys Regan va acompanyar els caps rapats en les manifestacions, concerts de música i partits de futbol, hi va convida nit i dia i va presenciar-ne (i sofrir-ne) les baralles. El resultat, publicat en 1993 sota el títol *Public Enemies*, és un dels treballs fotogràfics més impactants d'aquests últims anys en el camp del fotoperiodisme europeu. I tan aclaridor com les respostes que ara ens dona.

—Com se't va acudir el projecte?

—Bé..., sóc reporter gràfic, i des que vaig arribar a Anglaterra volia entendre els motius del racisme. A Irlanda no tenim una societat multicultural com la d'aquí. A més, els mitjans de comunicació caricaturitzen força els *skinheads*, no arriben a retratar-los amb exactitud.

—I quina conclusió n'has tret?

—Aquesta gent està desconnectada de la societat. Tenen una educació pèssima, entren o surten constantment de la presó, sense feina... Són treballadors, no estúpids. Creuen molt fermament en la seva ideologia. Tampoc no és cert que sigui un moviment de joves només. Per ells les seves creences són essencials, una defensa contra la marginació que suporten.

—Com hi vas entrar en contacte?

—Em va costar una mica. Ho vaig aconseguir a través d'un dels seus grups de música, els *Screwdriver* (lit. "tornavis"; argot, "emprenyador", en sentit recte i figurat), que apareixen bastant en la premsa. Després de conèixer-los, vaig anar coneixent, a poc a poc, la resta de grups i bandes.

—Ser irlandès no et va ser un entrebanc?

—Al començament tenia força por, perquè molta d'aquesta gent detesta els

republicans (IRA). Però en realitat no saben exactament en què consisteix el problema de l'Ulster. En el fons, per ells són del color "correcte", m'entens? Això és el que els obsedeix: el color de la pell. I en el fons, arrossegueu una mena de contradicció: ells també volen el seu espai, s'associen per defensar-se dels qui consideren els seus enemics. La seva ideologia s'assembla a la de l'IRA.

—Com viuen, quina organització tenen?

—Són grups petits, i no paren de dividir-se i de barallar-se entre ells. Barallar-se els fascina: la gent els presta atenció, els tem, i això és un sentiment que els agrada, que els fa sentir poderosos.

—Has passat mai perill?

—Home, he rebut un parell de patacades en alguna manifestació. Ara bé, la cosa més curiosa de totes és quan et trobes enmig d'un d'aquests enfrontaments, amb els radicals d'esquerra a l'una banda del carrer i els *skinheads* neonazis a l'altra... Acabes no sabent qui són els uns i qui són els altres.

—Són una amenaça nacional?

—No, no crec que arribin a tant. Són gent marginal, només es mouen en el seu terreny, on se senten segurs. Jo vaig basar el reportatge a Milton Keynes [*sud d'Anglaterra*], on hi ha una copiosa immigració asiàtica, però encara en minoria. Per als *skinheads* de Milton Keynes acostar-se a Londres era perillós, es tornaven paranoics.

—Per què?

—És difícil d'entendre-ho des de fora. Aquesta gent se sent amenaçada i necessita centrar la vida en alguna cosa. En certa manera paguen les conseqüències del colonialisme. Ara han d'acceptar tota aquest gent estrangera i això els fa replegar-se, igual que molts altres sectors de la població. Recordo, per exemple, una festa nacional, amb totes les banderetes penjant a les finestres i les velletes contemplant en silenci com aquesta gent es manifestava i cridava consignes racistes pel carrer. Era una imatge ben estranya.

—Un mirall de la societat, potser...

—Sí, seria una bona definició. **J. Z.**

gaire noves, ni la seva conquesta progressiva del poder: van començar pels petits ajuntaments, després pels parlaments regionals..."

Homes sense passat. Les accions polítiques, les accions violentes i la insurrecció són les tres fases d'assalt al poder que apareixen en tot manual d'extrema dreta. Els caps rapats són, en aquest context, la carn de canó encarregada de dur a terme la feina bruta. Però per molts experts és un altre tipus de perill el que truca a la porta del poder a molts països europeus. Són els nous autoritarismes lligats al poder econòmic i mediàtic: models —per ara fallits— com els de Silvio Berlusconi en serien un exemple.

En aquest cas el discurs és totalment invers: Berlusconi —o Ross Perot als Estats Units— no té passat polític, només futur. Les seves promeses són purament conjunturals: lluita contra la corrupció mitjançant una simple substitució de les classes dirigents per unes altres, i proposa confuses receptes econòmiques neoliberals barrejades amb una gestió dels afers públics d'estil "enèrgic", com si la cosa pública fos una empresa privada.

Segons el filòsof Massimo Cacciari, batlle de Venècia, actualment no hi ha cap perill de feixisme, perquè "cap de les forces que efectivament governen Europa —poders ocults, imperis arcans—, no tenen el més mínim interès per les solucions feixistes". Aquesta seria, per tant, una altra novetat històrica: a diferència dels anys 30, els grans magnats ja no deleguen en els polítics extremistes (Hitler, Mussolini) la lluita pel control del poder, ans opten per intervenir-hi ells mateixos. Uns i altres amb noves sigles; recuperant el passat quan interessa i prescindint-ne quan és massa escandalós; promettent un futur magnífic o tenebrós, i utilitzant la violència o els mitjans de comunicació per cridar l'atenció. L'ésser humà té una tendència innata a ensopegar amb la mateixa pedra. Ni que sigui amb sabates diferents.

Jordi Zamora